

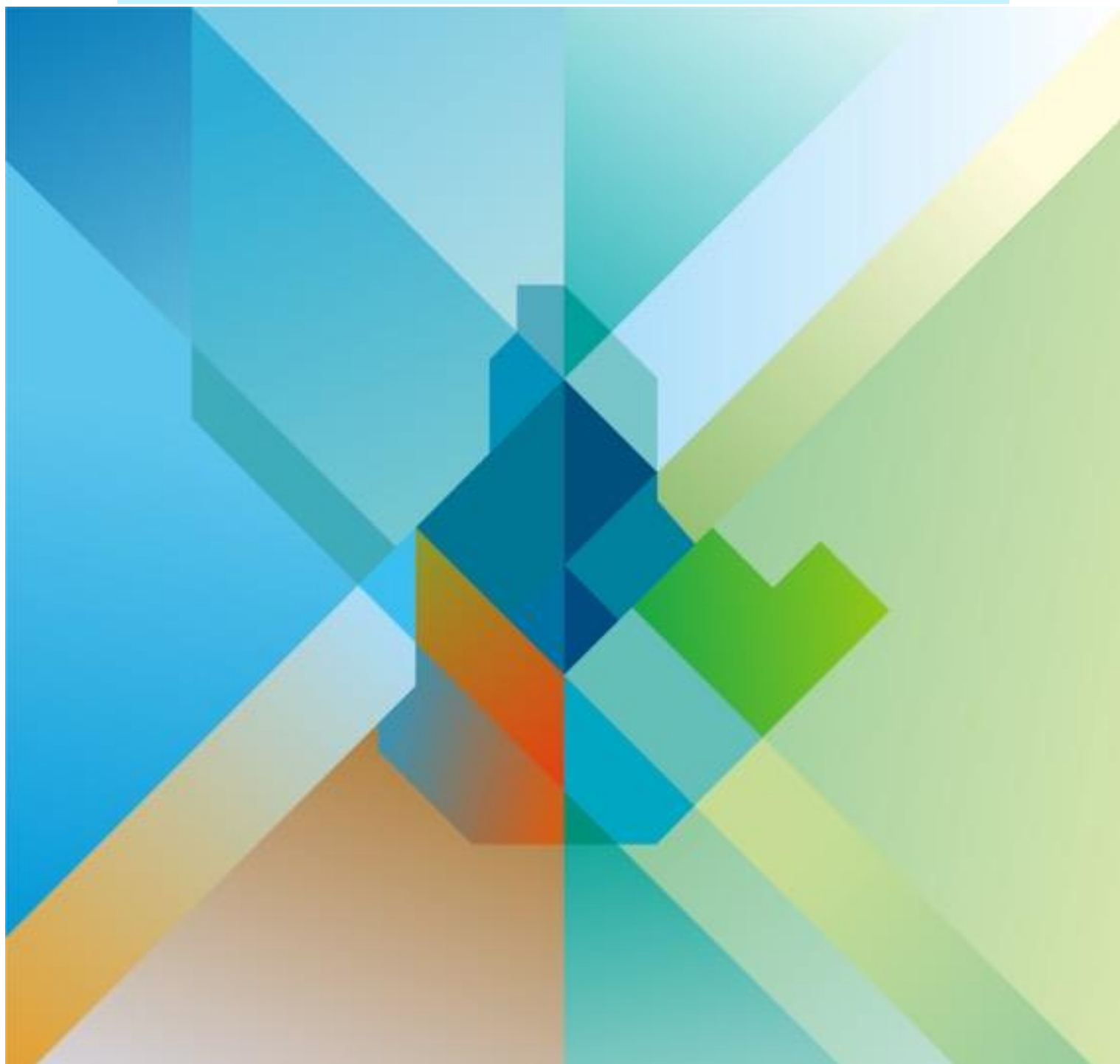

AGDER
fylkeskommune

Forslag planprogram

Revidering av regional plan for likestilling, inkludering og mangfold

Høringsfrist 5.oktober 2025

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	3
1.2	Hvorfor revidering?	3
1.3	Hva er en regional plan og et planprogram?	4
2	Hvorfor trenger Agder fortsatt en LIM-plan?	5
3	Hva skal planen brukes til?	5
4	Hvem er planen til for?	6
5	Viktige føringer og rammer	7
6	Plantema	7
6.1	Ytringsfrihet og demokrati	8
6.2	Oppvekst og utdanning	9
6.3	Et arbeidsliv for alle	9
6.4	Likeverdige tjenester	10
6.5	Et trygt samfunn	10
7	Dette trenger vi å vite mer om	11
8	Planprosess og medvirkning	11
9	Organisering	11
10	Kommunikasjon og formidling	12
11	Handlingsprogram	13
12	Framdriftsplan	13
13	Vedlegg 1 - Førrende dokumenter og kunnskapsgrunnlag	14

1. Innledning

For mer enn 10 år siden, i 2014, ble det for første gang utarbeidet en helhetlig likestillingsplan for Agder. Fylkespolitikkerne prioriterte dette arbeidet høyt fordi de mente at økt likestilling ville føre til bedre levekår og bedre bruk av de menneskelige ressursene i landsdelen. For å synliggjøre dette fikk planen navnet regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder 2015-2027 (LIM-planen).

Fylkespolitikkerne mente den gangen at forkortelsen "LIM" passet godt, fordi reell likestilling vil få samfunnet til å henge bedre sammen.

Agder fylkeskommune mener fortsatt at en helhetlig likestillingsplan for Agder er nødvendig for å kunne gjøre Agder til et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår. Likestillingsarbeidet skal forstås i et bredt perspektiv, og derfor er det naturlig å koble begrepene likestilling, inkludering og mangfold sammen. Et koordinert arbeid for likestilling, inkludering og mangfold vil få samfunnet til å henge bedre sammen, og dette arbeidet vil komme alle innbyggerne i Agder til gode.

Å arbeide systematisk for likestilling, inkludering og mangfold er forankret i blant annet menneskerettighetene, internasjonalt og nasjonalt lovverk og i Regionplan Agder 2030. I tillegg til å oppfylle formelle krav, er et godt LIM-arbeid viktig for det enkelte mennesket og for samfunnet som helhet. Alle i et samfunn vil tjene på at Agder bygges som en likestilt landsdel med gode levekår hvor innbyggerne får like muligheter til å delta på alle samfunnsområder.

1.2 Hvorfor revidering?

I oktober 2024 vedtok fylkestinget i forbindelse med regional planstrategi at LIM-planen skal revideres. Det ble vedtatt at revideringen skal inkludere evaluering av oppfølging og måloppnåelse i gjeldende plan, og bygge på erfaring og forskning som er gjort etter 2014. Viktige perspektiver fra folkehelsestrategi for Agder, som ble opphevet i 2024, skal også innarbeides. Det skal utarbeides et oppdatert handlingsprogram som er mer kortfattet enn det opprinnelige.

Forarbeidet til revideringen av LIM-planen begynte med en gapanalyse som vurderte avstanden mellom planens mål og dagens situasjon. Denne ble utført av et planteam, bestående av ansatte i fylkeskommunen, i perioden november til januar 2024-2025. Gapanalysen viser at vi er langt unna måloppnåelse. Det kan være flere grunner til dette, men noen av årsakene kan være at målene i planen er formulert som visjoner og at det mangler indikatorer. Dette kan gjøre det vanskelig å vite hvordan man skal ta tak i likestillingsarbeidet, og endringer blir vanskelige å spore. I tillegg ble det opprinnelige handlingsprogrammet fra 2015 erstattet med handlingsprogrammet for tidligere Regionplan Agder 2030. Her er det 10 tiltakspunkt, men disse er ikke direkte knyttet opp til planens tema og henger ikke godt sammen med planen som helhet.

Fylkeskommunen ser at det er flere positive trender og resultat på LIM-området siden den opprinnelige planen ble vedtatt i 2014. Flere unge fullfører videregående skole, fylkeskommunen har etablert ordningen Likestilt arbeidsliv, Universitetet i Agder har vært pionerer på forskning på kvinnehelse og arbeidsliv, og har etablert et studieemne i kvinnehelse med studenter fra hele landet. Det har vært en svak nedgang i deltidsarbeid og generelt økt oppmerksomhet rundt LIM-tematikk. Vi tror at LIM-planen har bidratt til dette. Det er likevel fortsatt slik at mange står utenfor arbeidslivet, det avdekkes gjennom forskning at det mangles kunnskap og kompetanse om skeiv tematikk i store deler av tjenesteapparatet, og flere rapporter fra 2024 avslørte strukturell rasisme i Agder.

Prioritering av nødvendige ressurser og tydelig definert ansvar for oppfølging av planen er viktig for å bevare positive trender og skape ønsket utvikling fremover.

Fylkeskommunens planteam vurderer at revideringen bør medføre endringer i planen. Endringer bør vurderes spesielt med tanke på målbarheten i mål og tiltak. Planen bør inneholde tanker om overordnet retning og indikatorer som over tid kan si noe om tiltakene i planen beveger Agder i riktig retning. Kunnskapsgrunnlaget bør oppdateres, men nivået på dette bør ses i sammenheng med ressursbruk, og det bør vurderes om nasjonale data skal benyttes der regionale data ikke foreligger.

Det foreslås også at det gjøres en ny vurdering av navnet på planen, og under høringen av dette forslaget til planprogrammet bes aktørene å komme med sine synspunkter og vurderinger, og gjerne konkrete forslag, til nytt navn. Bakgrunnen for dette er at det oppleves som at planen og forkortelsen LIM ikke er så godt kjent som ønsket. Et eventuelt nytt navn skal være dekkende for hele planens innhold, oppleves relevant for flest mulig og skal kommunisere godt til hele Agders befolkning.

1.3 Hva er en regional plan og et planprogram?

En regional plan skal, i henhold til plan- og bygningsloven, legges til grunn for kommunal, fylkeskommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen. Planen skal ha et langsiktig perspektiv, og den skal ha et handlingsprogram med tiltak for å prioritere og konkretisere arbeidet med å følge opp målene i planen. For alle regionale planer skal det utarbeides et planprogram. Forslag til planprogram sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn samtidig med varsling av planoppstart.

Dette planprogrammet beskriver hvordan prosessen for revideringen av LIM-planen skal gjennomføres. Det skal beskrive hva som er formålet med planarbeidet, hvordan planprosessen skal organiseres, hvem som skal medvirke og det skal presentere en framdriftsplan. I tillegg skal det beskrive behov for kunnskap og eventuelle utredninger.

2 Hvorfor trenger Agder fortsatt en LIM-plan?

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder ble utarbeidet fordi landsdelen trengte en felles, kunnskapsbasert plattform for å arbeide systematisk med likestilling, inkludering og mangfold. Dette mener fylkeskommunen at Agder fortsatt trenger. Et arbeid for likestilling i Agder vil kunne bidra til å få levekårene i regionen opp. Derfor er et arbeid med likestilling helt i tråd med målene for Regionplan Agder 2030. Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold var den første i sitt slag i Norge da den ble vedtatt, og ved å revidere planen i henhold til dagens utfordringsbilde vil Agder fortsette dette arbeidet for en mer likestilt, mangfoldig og inkluderende region.

Regjeringen la høsten 2024 frem *Strategi for likestilling mellom kvinner og menn 2025–2030*. Denne har som premiss at et likestilt samfunn er grunnlaget for å gi alle innbyggere muligheter til å leve gode liv og skape et godt samfunn. Det understrekes at likestilling angår oss alle, på tvers av ulike samfunnsområder, og det pekes på at det er behov for helhet og sammenheng i likestillingsarbeidet for å oppnå resultater.

Hvert år publiserer Statistisk sentralbyrå tolv ulike likestillingsindikatorer for kjønn. I *Likestillingsmonitor Agder for perioden 2017-2021* har NORCE, i samarbeid med Senter for likestilling, sett på åtte av disse tolv. Hovedfokuset i monitoren har vært rettet mot fire indikatorer som har hatt relativt mye oppmerksomhet i forskningslitteratur og samfunnsdebatt. Disse fire indikatorene er:

- andel kvinner i kommunestyre/bystyre
- andel menn som tar ut fedrekvoten eller mer ved fødsel
- uttak av deltid for kvinner
- andel kvinner i lederroller

For alle disse indikatorene kommer Agder dårligere ut enn landet ellers. Og selv om utviklingen for noen av dem i perioden 2017-2021 viser en sterkere positiv endring på Agder enn for landet samlet, så er bildet fortsatt at Agder ligger et stykke bak landet ellers hva gjelder kjønnslikestilling målt ved disse indikatorene.

Det er fortsatt behov for å arbeide aktivt, målrettet og langsiktig for å fremme likestilling, hindre diskriminering og bedre levekårene på Agder. Regionplan Agder 2030 er også klar på sine målsettinger for bedre levekår på Agder, og LIM-planen vil være et nyttig verktøy i det arbeidet.

3 Hva skal planen brukes til?

Planen skal være et redskap for å bedre levekårene på Agder. Planen skal også bidra til å fjerne hindringer for deltakelse og likeverd som har bakgrunn i kjønn, etnisitet, alder, funksjonsevne, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn. Planen har som mål å øke bevissthet om

potensialet og mulighetene som finnes i et mer likestilt, inkluderende og mangfoldig samfunn. Planen skal også motivere og gjøre det enklere å jobbe for økt likestilling i arbeids-, samfunns- og organisasjonsliv i landsdelen.

4 Hvem er planen til for?

Arbeidet for likestilling, inkludering og mangfold angår alle. Kommunale, fylkeskommunale, og statlige organer og virksomheter skal legge den regionale planen til grunn for sin virksomhet. Kommunene vil være en sentral samarbeidspartner for å nå felles mål i planen. Derfor er det spesielt viktig at kommunene er med i utarbeidelse av både plan og handlingsprogram. Gjennom å involvere bredt i arbeidet med å utvikle planen, vil fylkeskommunen være en pådriver for å skape engasjement og tilslutning til felles mål både i offentlig, privat og frivillig sektor. Det er viktig å legge til rette for at flest mulig som berøres av planen også bidrar i utarbeidelsen av den.

DEFINISJONER

Likestilling: at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet. Ordet har tradisjonelt vært brukt i betydningen likestilling mellom kvinner og menn. Dette er fremdeles den tradisjonelle bruken av ordet, og omtales også som kjønnslikestilling. De senere årene har likestilling fått en utvidet betydning til å gjelde andre diskrimineringsgrunnlag. Likestilling forstås derfor som fravær av diskriminering, og kan bli sett på som en måte å legge til rette for inkludering og mangfold.

Diskriminering er usaklig forskjellsbehandling knyttet til ett eller flere diskrimineringsgrunnlag. Diskrimineringsgrunnlagene ihht. lov er kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person.

Inkludering: at det legges til rette for at alle skal ha like muligheter og plikter til å bidra og til å delta i fellesskapet, og opplever å være en del av en helhet. Inkludering sier også noe om hvordan samfunnet bør organiseres for å oppnå dette.

Mangfold: at det er en variert sammensetning av mennesker med ulike bakgrunn og ulike forutsetninger i et samfunn eller en institusjon. Mangfold kan være både synlige og usynlige forskjeller. En gruppe kan ha forskjeller i alder, kjønn, religion, kultur, personlighet, funksjonsnedsettelser, interesser, seksuell orientering eller meninger.

Definisjonene er basert på beskrivelser fra Store norske leksikon, Lille norske leksikon og Likestillings- og diskrimineringsombudet.

5 Viktige føringer og rammer

Ansvar for å arbeide aktivt med likestilling og inkludering er nedfelt i konvensjoner, lover, planer og andre offentlige dokumenter. Sentrale føringer er (ikke uttømmende liste):

Internasjonalt

- Verdenserklæringen om menneskerettigheter (FN 1948) og relevante FN-konvensjoner som er nedfelt i norsk likestillings- og diskrimineringslovgivning, i tillegg til CRPD, FNs bærekraftsmål og Barnekonvensjonen.
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (1950), Europarådets konvensjoner for likestilling og mot diskriminering, og om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.
- Det europeiske likestillingscharteret. Dette er et charter for Europas lokale og regionale myndigheter som skal styrke forpliktelsen til å oppnå større likestilling for innbyggerne.

Nasjonalt

- Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)
- Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven)
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)
- Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)
- Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)
- Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)
- Meld. St. 7 (2024–2025). *Om seksuell trakassering.*
- Meld. St. 17 (2023–2024). *Om integreringspolitikken: Stille krav og stille opp.*
- Strategi for likestilling mellom kvinner og menn 2025–2030.

Regionalt

Regionplan Agder 2030 med regional planstrategi 2024-2027.

6 Plantema

Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold skal handle om likestilling i bred betydning. Planen vil derfor se på hvordan faktorer som kjønn, etnisitet, alder, funksjonsevne, religion, livssyn, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og sosial bakgrunn kan påvirke mulighetene for å bidra og delta i samfunnet. Noen personer kan ha flere av disse kjennetegnene samtidig, og kan bli diskriminert på grunn av selve kombinasjonen av flere grunnlag. Dette kalles sammensatt

diskriminering eller interseksjonalitet, og dette vil også være et fokusområde for planen.

Agder har i lang tid skåret lavt på de fleste likestillingsindikatorerne og hatt betydelige levekårsutfordringer. Derfor må en regional plan som dette gå nokså bredt ut da likestillings- og inkluderingsutfordringene er omfattende. Planen skal ta for seg fem hovedtema, omtalt som plantema. Plantemaene vil se på hvordan ulike befolkningsgrupper berøres av valgte tema og hvordan vi som samfunn kan jobbe med både holdninger og strukturer for å sikre frihet og deltakelse for ulike grupper på de aktuelle samfunnsarenaene. De fem plantemaene overlapper hverandre og må derfor ses i sammenheng. Valg av plantema tar utgangspunkt i nasjonal og regional politikk, forskning innen relevante fagfelt og innspill som er kommet i forarbeidene til dette planprogrammet.

6.1 Ytringsfrihet og demokrati

I verden i dag ser vi flere eksempler på at både demokrati og ytringsfrihet er under press, og at mange ulike grupper i samfunnet mister sine demokratiske rettigheter. Demokrati skaper trygghet og stabilitet og er verdt å ta godt vare på. Rett til demokratisk deltakelse er en forutsetning for at alle grupper skal ha muligheter til å påvirke samfunnet og egne livsbetingelser, og dette fungerer ikke godt nok i dag. I dagens Norge er det fortsatt slik at noen grupper er underrepresentert i politiske organer, viktige styrer og nettverk. På Agder ligger vi dårligere an enn landsgjennomsnittet. Kommunale og fylkeskommunale råd og utvalg på Agder gjenspeiler ikke mangfoldet i befolkningen, kvinners deltakelse i politikk er lavere enn menns, aldersfordelingen i kommunale råd og utvalg gjenspeiler i liten grad aldersfordelingen i samfunnet, og minoriteter er underrepresentert. Ved å jobbe med demokratisk deltakelse kan vi dra nytte av nye stemmer og perspektiver, og på den måten utvikle landsdelen.

En bærebjelke for deltakerdemokratiet i Norge er frivillige organisasjoners arbeid. Deltakelse i organisasjonsliv og frivillig arbeid fremmer sosialt fellesskap og inkludering og gir demokratisk erfaring og kompetanse. Erfaring fra frivillig arbeid kan også være nyttig for å komme inn i arbeidslivet.

Ytringsfriheten er en forutsetning for et fungerende demokrati hvor alle borgere har tilgang på informasjon og kan påvirke samfunnsutviklingen. Demokrati handler blant annet om aktiv deltakelse hvor uenighet synliggjøres og aksepteres. I rapporten til ekstremismekommisjonen, NOU 2024:3. *Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet*, kan vi lese at ungdommene som kommisjonen møtte, selv trakk frem et ønske om flere trygge rom for å diskutere det man er uenig om - gjerne omtalt som uenighetsfellesskap eller trygge samtalefellesskap.

6.2 Oppvekst og utdanning

Utdanning er nødvendig for samfunnsmessig verdiskaping og gode levekår for det enkelte individ. I Agder er det et lavere utdanningsnivå i befolkningen enn i resten av landet. Hvis samfunns- og arbeidsliv skal utvikle seg positivt, er det viktig at alle har like muligheter til å skaffe seg god og riktig kompetanse. Dette kan eksempelvis handle om at valg av utdanning og yrke baseres på egne talenter og interesser, og ikke ut fra tradisjonelle kjønnsroller eller sosial bakgrunn.

Graden av gjennomføring i videregående opplæring har hatt en positiv utvikling de siste årene, og Agder kommer godt ut sammenliknet med nasjonalt nivå. Det er fortsatt for mange som ikke fullfører videregående opplæring og risikerer ulike typer utenforskap. Målet er at alle i Agder skal gjennomføre videregående opplæring, og det må arbeides videre for å oppnå dette.

Grunnoppfølringen skal forberede kommende generasjon til å oppfylle kompetansekravene i et fremtidig arbeidsliv. Kompetanse innebærer både faglig kunnskap, ferdigheter og holdninger.

Den nyeste Ungdata-undersøkelsen fra 2025 viser at ungdom i Agder er mindre fornøyde med skolen enn tidligere. Dette kommer til syne blant annet ved at mange rapporterer om at de gruer seg ofte til å gå på skolen. Dette kan videre føre til bekymringsfullt skolefravær. Tall fra Utdanningsdirektoratet viser at mobbetallene ikke lenger øker, men at de fortsatt er høye. Innsats mot mobbing og satsing på godt læringsmiljø i skolen er viktig for å skape trygge og inkluderende fellesskap for barn og unge.

Mål om kompetanse utover den rent faglige kunnskapen i opplæringssektoren vil kunne være gunstig for inkludering av alle barn og unge.

6.3 Et arbeidsliv for alle

Verdiskapingen på Agder er avhengig av tilstrekkelig arbeidskraft med riktig kompetanse. Adgang til arbeidslivet og rett til lønnet arbeid har betydning for mulighetene til å råde over eget liv, økonomisk uavhengighet, sosiale nettverk og innflytelse på samfunnsutviklingen.

Demografiendringene gjør at vi kommer til å mangle folk til å fylle behovet i arbeidsmarkedet fremover. Derfor vil det fra et samfunnsperspektiv være helt avgjørende at Agder evner å ta i bruk den arbeidskraftressursen som er tilgjengelig til enhver tid. På Agder står en høy andel mennesker utenfor arbeidslivet, samt at vi har høy andel unge uføre sammenliknet med resten av landet. Agder scorer også lavere på indikatorer som måler likestilling mellom kjønnene når det gjelder heltidsstillinger og inntekt. Det må også anerkjennes at for noen vil en deltidsstilling være fulltid ut i fra helse- eller livssituasjon.

6.4 Likeverdige tjenester

Offentlige tjenester skal være like tilgjengelig og av samme kvalitet for alle befolkningsgrupper, eksempelvis helse- og velferdstjenester. Dette kan handle om fysisk tilgjengelighet til tjenester, i form av fysisk utforming av bygg, så vel som informasjonsmateriell og transportmuligheter. Økt kunnskap i tjenesteapparatet om for eksempel migrasjonshelse og skeiv tematikk vil kunne bidra til å sikre likeverdige offentlige tjenester.

Innholdet i tjenestene skal være tilpasset det enkelte individs behov, slik at ulike utgangspunkt ikke blir et hinder for tilgang til offentlige tjenester. Økt utvikling av digitale tjenester medfører økt fokus på å sikre «digitalt innenforskap», det vil si at det ikke finnes digitale barrierer i befolkningen som hindrer bruk av digitale tjenester.

6.5 Et trygt samfunn

Mobbing, trakassering, netthets, vold og seksuelle overgrep er til hinder for et trygt og likestilt samfunn. Mobbing, vold og overgrep har store omkostninger både for enkeltpersoner og samfunn. For enkeltmennesker kan det begrense kontrollen over eget liv og påvirker muligheten til deltakelse og innflytelse i samfunnet. God forebygging bidrar til at flere får leve trygge liv og kan redusere behovet for mer inngripende tiltak på senere tidspunkt. Tiltak rettet mot dem som utøver eller står i fare for å utøve mobbing, vold og overgrep er en viktig del av det forebyggende arbeidet.

Vold og seksuelle overgrep er ikke bare en likestillingsutfordring, men også alvorlig kriminalitet og et betydelig samfunns- og folkehelseproblem. Undersøkelsen fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) fra 2023 viser at vold og overgrep har et høyt omfang i befolkningen, og at kvinner er særlig utsatt for vold i nære relasjoner og seksuell vold. Menn er mer utsatt for fysisk vold. Meld. St. 7 (2024–2025) *Om seksuell trakassering* viser at noen kvinner har særlig stor risiko for å oppleve seksuell trakassering, blant annet skeive kvinner, kvinner med funksjonsnedsettelse og kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn.

Sosiale medier og andre digitale plattformer er arenaer hvor spesielt unge opplever mobbing og trakassering.

Friheten til å bestemme over sitt eget liv er grunnleggende i vårt samfunn. Å bekjempe holdninger og handlinger som fører til negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er viktig for å ivareta grunnleggende rettigheter og sikre den enkeltes frihet til å ta egne livsvalg.

7 Dette trenger vi å vite mer om

Nasjonalt og internasjonalt finnes det mye kunnskap og forskning om likestilling, inkludering og mangfold. Vedlegg 1 lister opp litteratur og referanser som er viktig å ta hensyn til. Listen er ikke uttømmende, og gjennom høringsrunden inviteres aktørene til å komme med innspill til annet viktig kunnskapsgrunnlag av betydning for planen. Kunnskapsgrunnlaget skal ha som mål å dekke alle diskrimineringsgrunnlagene som nevnes i nasjonalt lovverk.

For å bygge en felles forståelse for likestillingsutfordringene på Agder må planarbeidet bygge på fakta og kunnskap. De senere årene er det forsket på blant annet feltene kjønnslikestilling, kunnskap om skeiv tematikk hos tjenesteytere, kvinnehelse og strukturell rasisme på Agder. Det vil være viktig å vedlikeholde og oppdatere denne kunnskapen, og samtidig frambringe ny kunnskap. I arbeidet med LIM-planen er en viktig oppgave å systematisere og bruke eksisterende data og forskning, både kvalitativ og kvantitativ, innenfor de ulike plantemaene.

Nye forskningsprosjekter kan initieres som en del av planprosessen, eller i tilknytning til handlingsprogrammet for LIM-planen. Vi ber derfor om at aktørene som deltar i høringen av dette planprogrammet kommer med innspill og tanker om kunnskapshull og aktuelle forskningstema. Innspillene vil bli tatt med i vurderingen om fylkeskommunen skal ta initiativ til kunnskapsinnhenting via forskning.

8 Planprosess og medvirkning

Fylkestinget er planmyndighet for regionale planer. Plan- og bygningsloven legger stor vekt på at fylkeskommunen skal samarbeide med offentlige myndigheter og berørte organisasjoner i planarbeidet. Statlige organer og kommuner har rett og plikt til å delta i planleggingen når den berører deres områder eller deres egne planer og vedtak.

LIM-planen vil berøre aktiviteten til et mangfold av myndigheter, organisasjoner og virksomheter på Agder. Hvis planen skal få positiv virkning må de som berøres av planen identifisere seg med den. Dette vil fylkeskommunene ta hensyn til i organiseringen av planarbeidet og i opplegget for medvirkning.

9 Organisering

Politisk styringsgruppe

Fylkesutvalget er planens politiske styringsgruppe. Fylkesutvalget tar avgjørelser i beslutningsfasen og vedtar mandat for ulike roller og grupper i planarbeidet gjennom planprogrammet.

Planteam

Planteam er planens tverrfaglig sammensatte arbeidsgruppe som består av fagpersoner (rådgivere) fra fylkeskommunen. Teamet henter inn kunnskap, legger til rette for gode medvirkningsprosesser og skriver forslag til plantekst. Planteamet knytter til seg andre ressurspersoner etter behov.

Planteamet startet forarbeidet til planprogrammet ved gjennomføring av en gapanalyse vinteren 2024. Teamet har også gjennomført medvirkningsprosesser med de fire medvirkningsrådene - råd for personer med funksjonsnedsettelse, fylkeseldrerådet, råd for likestilling, inkludering og mangfold og ungdommens fylkesutvalg. I tillegg har det vært arrangert et innspillsmøte med eksterne deltakere fra kommunene, frivilligheten, ulike fagmiljø, næringslivet og andre aktuelle aktører. Noen av deres innspill er tatt med i dette planprogrammet.

Ekstern referansegruppe

Det skal etableres en ekstern referansegruppe bestående av fagpersoner og ulike aktører som berøres av planen. Gruppen skal settes sammen av 8-12 personer og de skal møtes 4-8 ganger i løp av planperioden og gi innspill på utforming av plan og handlingsprogram. Den eksterne referansegruppa har innspillrett til innhold i og utforming av planen.

Det foreslås at den eksterne referansegruppen settes sammen av representanter fra følgende aktører: kommuner, statsforvalter, NAV Agder, Senter for likestilling, politiet, frivilligheten, Universitetet i Agder, og partene i arbeidslivet. Flere aktører kan vurderes dersom det anses som nødvendig for å sikre bredde i innspill.

Medvirkning

Planprosessen legges opp slik at alle berørte kan få innflytelse på planen. Fylkeskommunen vil invitere berørte aktører til å delta i medvirkningsprosesser. Medvirkningen vil blant annet foregå gjennom høring av planprogram og planutkast og involvering gjennom møter og dialog. Det vil også vurderes om det skal arrangeres temakonferanser eller andre større medvirkningsarenaer. Planteamet skal skape arenaer uten hindringer for de gruppene LIM-planen handler om. Både i arbeidet med å fastsette utviklingsmål for likestillingsarbeidet og i utforming av tiltak i handlingsprogrammet, vil representanter for de ulike diskrimineringsgrunnlagene bli invitert til å delta. Kommunene blir også en sentral aktør i utformingen av både plan og handlingsprogram.

10 Kommunikasjon og formidling

Planen skal oppleves relevant og tas i bruk av flest mulig aktører. Hvordan planen og handlingsprogrammet kommuniseres ut blir en viktig del av planarbeidet. Det skal vurderes om man i tillegg til en skriftlig plan kan bruke film, sosiale medier eller andre

plattformer for å skape relevans og tilgjengelighet rundt planens innhold.

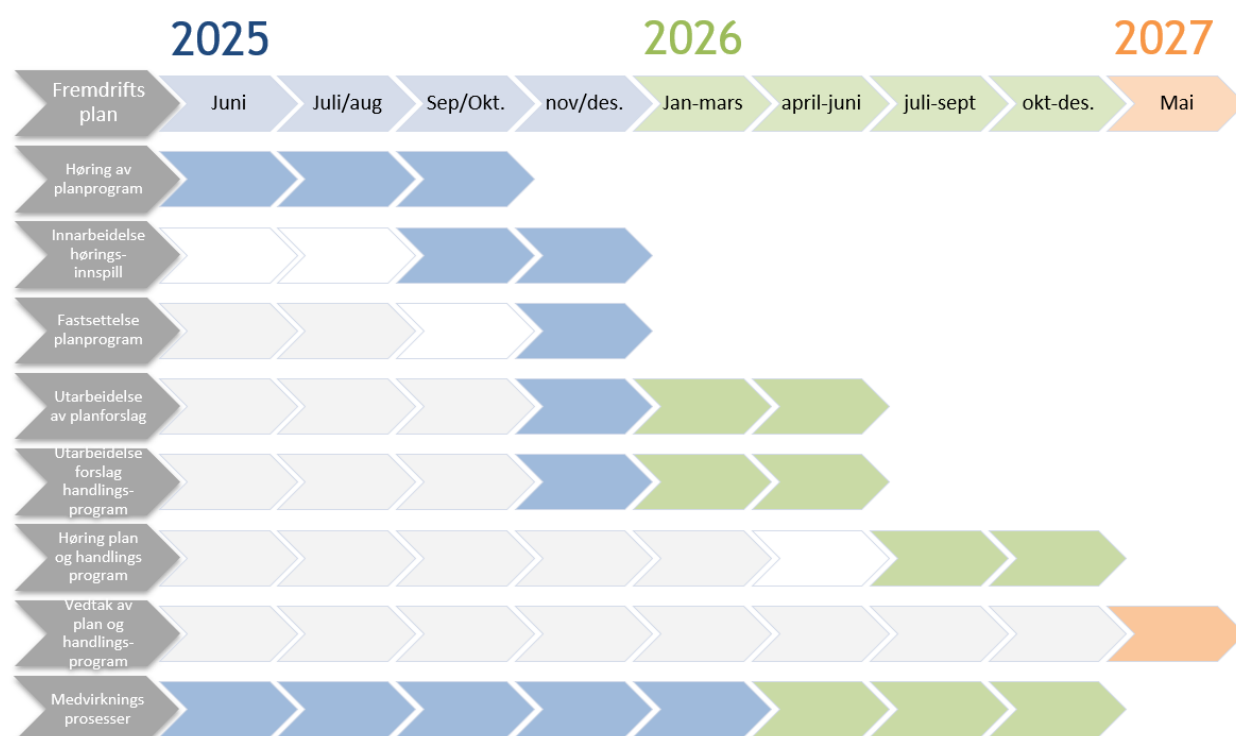
11 Handlingsprogram

Til regionale planer skal det utarbeides et handlingsprogram med konkrete tiltak for å gjennomføre planen. Også handlingsprogrammet vil bli utarbeidet i nær dialog med berørte parter. Handlingsprogrammet skal vedtas av fylkestinget, og behov for senere rullering vurderes årlig.

Handlingsprogrammet vil bli utarbeidet og vedtatt parallelt med LIM-planen. Handlingsprogrammet skal konkretisere tiltak knyttet til målene og indikatorene i planen. Målene i planen skal i størst mulig grad formuleres på en slik måte at det kan etterprøves og måles i etterkant for å se om iverksatte tiltak har hatt effekt.

12 Framdriftsplan

Utarbeidelse og fastsettelse av planprogram er første fase i planprosessen. Forslag til planprogram sendes på høring etter behandling i fylkesutvalget 3. juni 2025. Høringsfristen settes til 5. oktober 2025. Når fylkestinget har fastsatt planprogrammet, kan selve planarbeidet formelt starte. I løpet av høsten 2025 gjør planteamet forberedende arbeid for å kunne starte selve planarbeidet i januar 2026. Planarbeidet planlegges slik at LIM-planen med handlingsprogram kan vedtas av fylkestinget før sommeren 2027. Det legges opp til at planutkast kan legges ut til offentlig ettersyn og sendes på bred høring rett etter sommerferien med høringsfrist i oktober 2026. Det legges opp til flere medvirkningsarenaer i løpet av revideringsperioden.

13 Vedlegg 1 - Førende dokumenter og kunnskapsgrunnlag

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>

Lov om folkehelsearbeid (Folkehelseloven) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>

Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-11-06-127>

Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-04-24-31>

Meld. St. 38 (2020–2021). *Nytte, ressurs og alvorlighet – Prioritering i helse- og omsorgstjenesten*. Helse- og omsorgsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-38-20202021/id2862026/?ch=4>

Meld. St. 9 (2023–2024). *Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20232024/id3027594/?ch=1>

Meld. St. 7 (2024–2025). *Om seksuell trakassering*. Kultur- og

likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-7-20242025/id3077868/?ch=1>

NOU 2025: 5. *Kvinnens arbeidshelse. Kunnskap og tiltak*. Arbeids- og

inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2025-5/id3094205/>

NOU 2024:8. *Likestillingens neste steg. Mannsutvalgets rapport*. Kultur- og

likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-8/id3035815/>

NOU 2024:3. *Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-3/id3027182/>

NOU 2023:13. *På høy tid - Realisering av funksjonshindredes rettigheter*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hoering-NOU2023/id2991896/>

NOU 2023:5. *Den store forskjellen Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse*. Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-5/id2964854/>

NOU 2022:18. *Mellom mobilitet og migrasjon. Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids- og samfunnsliv*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-18/id2950726/>

Frihet fra vold - Regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner 2021–2024. Justis- og beredskapsdepartementet

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-handlingsplan-for-a-forebygge-og-bekjempe-vold-i-nare-relasjoner-20212024/id2868714/>

Regjeringens handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold (2023–2026).

Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regjeringens-handlingsplan-for-kjonns-og-seksualitetsmangfold-20232026/id2963172/>

Handlingsplan Bærekraft og like muligheter – et universelt utformet Norge (2021–2025). Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/barekraft-og-like-muligheter-et-universelt-utformet-norge/id2867676/>

Handlingsplan mot muslimfiendtlighet 2025–2030. Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/fd16a9e7ebc9441183a2b901a4b93edf/no/pdfs/handlingsplan-mot-muslimfiendtlighet-2025-2030.pdf>

Strategi for likestilling mellom kvinner og menn 2025–2030. Kultur- og

likestillingsdepartementet <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/strategi-for-likestilling-mellom-kvinner-og-menn-2025-2030/id3077968/>

Likestillingspolitisk redegjørelse 2025. Tale av Kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery. Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/likestillingspolitisk-redegjorelse-2025/id3098044/>

Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken 2021-2024. Kommunal- og

distriktsdepartementet <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-strategi-for-den-sosiale-boligpolitikken-2021-2024/id2788470/>

Folkehelserapporten, kapittel om: *Vold og seksuelle overgrep* (2020).

Folkehelseinstituttet <https://www.fhi.no/he/folkehelserapporten/skader/vold/?term=>

Folkehelserapporten, kapittel om: *Helse blant personer med innvandrerbakgrunn* (2022). Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/he/folkehelserapporten/grupper/helse-innvandrerbakgrunn/?term=>

Indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene. Statistisk sentralbyrå. Sist endret

17.01.2025. <https://www.ssb.no/befolkning/likestilling/statistikk/indikatorer-for-kjonnsligestilling-i-kommunene>

Gjellestad, M. (2024). *Kvinnehelse og arbeid i et folkehelseperspektiv: Hva betyr kvinners helse for deltakelse i arbeidslivet?* Avhandling. Universitetet i Agder. <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/handle/11250/3165121>

Dale, M. T. G., Aakvaag, H. F., Strøm, I. F., Augusti, E. M., & Skauge, A. D. (2023). *Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1). <https://www.nkvts.no/rapport/omfang-av-vold-og-overgrep-i-den-norske-befolkningen/>

Pedersen, S., Thalberg Hamnes, C., Storhaug Amari, M. & Kjelsaas, I. (2025) *Samfunnsøkonomiske kostnader av mobbing i grunnskolen. Scenarier for virkninger av mobbing på varig utenforskap*. Menon-publikasjon Nr. 21 <https://vfb.no/content/uploads/2025/03/Menon-rapport-21-2025-Samfunnsokonomiske-konsekvenser-av-mobbing.pdf>

Elevundersøkelsen, analyse av tallene: *Mobbetallene øker ikke lenger, men er fortsatt høye* (2025) <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/analyser/2025/elevundersokelsen-2024/>

Stubberud, E., Eggebø, H. & Anderssen, N. (2022). *Skeive liv: Felles fortellinger på tvers av forskjeller*. Lambda Nordica 4/2021 – 1/2022 DOI: 10.34041/ln.v26.763 <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/3039678/763-Article%2bText-1239-2-10-20220228.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Stubberud, E., Eggebø, H. & Anderssen, N. (2019) *Skeive livsløp - En kvalitativ studie av levekår og sammensatte identiteter blant lhbtis-personer i Norge*. Nordlandsforskning. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2626460>

Langeland, F., Eggebø, H., Anderssen, N. & Stubberud, E. (2021). *Interkjønn og variasjon i kroppslig kjønnsutvikling. Refleksjoner om identitet, politikk og helsetilbud*. Nordlandsforskning. https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2761278/NF-rapport%2b5_2021%2bInterkj%25C3%25B8nn%2bog%2bvariasjon%2bi%2bkroppslig%2bkj%25C3%25B8nnsutvikling%2b210621.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Elgvin, O., Bue, K. & Backer Grønningsæther, A. (2013) *Åpne rom, lukkede rom. LHBT i etniske minoriteter*. FAFO 2013 <https://www.fafo.no/images/pub/2013/20326.pdf>

Busterud, K. (2025) *Etnisk bakgrunn er et større problem enn å være lesbisk*. VID vitenskapelige høgskole/forskning.no. <https://www.forskning.no/diskriminering-homoseksualitet-innvandring/etnisk-bakgrunn-er-et-storre-problem-enn-a-vaere-lesbisk/2213685>

Ungdata – nasjonale resultater 2025. Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet & KORUS (landets sju regionale kompetansesentre innen rusfeltet)
<https://www.ungdata.no/>

Das Nair, R. & Sand, K. (2024). *Erfaringer med minoritetsstress*. BufDir.
<https://www.bufdir.no/rapporter/dokumentside/?docId=BUF00005861>

CORE – Senter for likestillingsforskning ved Institutt for samfunnsforskning (ISF). (2024). *Årsrapport CORE Senter for likestillingsforskning. Årsrapport 2024*.
<https://www.samfunnsforskning.no/core/om/aarsrapporter/cores-arsrapport-for-2024.pdf>

Hoen, M. F., Reisel, Liza; Rogne, A.F. & Salvanes, K. V. /Institutt for samfunnsforskning. (2024) *Ulik lønn for likt arbeid? Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, 2015–2022*. (Rapport 2024:8. Institutt for samfunnsforskning)
<https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/3164447>

Reisel, L., Skorge, Ø. S. & Uvaag, S. / Institutt for samfunnsforskning. (2019) *Kjønnsdelte utdannings- og yrkesvalg: En kunnskapsoppsummering*. (Rapport 2019:6. Institutt for samfunnsforskning).
<https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2592572>

Norgår Thon,A. & Göran Roos, G. (2024) *Politikk, strategier og praksis for ledelse av en aldrende arbeidsstyrke, i et multigenerasjons arbeidsliv i Norge*. (Kristiania rapportserie, 2024.) <https://nva.sikt.no/registration/0191a348cb3c-a71ae64c-e862-4776-a74e-6886ede727af>

Fyhn, T., Radlick,R.L. & Sveinsdottir, V. (2021) Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET). En analyse av unge i NEET-kategorien. Rapport 2-2021, NORCE Helse <https://norceresearch.brage.unit.no/norceresearch-xmlui/bitstream/handle/11250/2770190/Sluttrapport%2bNEET.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Jakobsen, M.D & Spiler, R.S. (2020) *Innvandrere og brukarmedvirkning i helse- og omsorgstjenestene*. Hvordan ivareta innvandreres brukarmedvirkning i avgjørelser om egen helse, utforming av tjenester og tjenesteforskning (Oppsummering nr.21, Research report, 2020). Senter for omsorgsforskning, nord, UiT Norges arktiske universitet og Folkehelseinstituttet.
<https://omsorgsforskning.brage.unit.no/omsorgsforskning-xmlui/handle/11250/2686528>

Pågående prosjekt: *Kjønnsessensialisme og polarisering: Holdninger til likestilling i familie, yrkesliv og politikk*. Prosjektet er initiert av CORE og finansiert av Institutt for

Samfunnsforskning. Rapport lanseres mai 2025.

<https://www.samfunnsforskning.no/core/prosjekter/kjonnssensensialisme-og-polarisering-holdninger-til.html>

Rapporter og referanser fra/om Agder

Agdertall – statistikkbank for Agder drevet av analysenettverket i Agder representert med KS, NAV, Statsforvalteren i Agder. <https://agdertall.no/>

Likestillingsmonitoren Agder 2017-2021 <https://www.uia.no/om-uia/senter-og-nettverk/senter-for-likestilling/aktuelt/likestillingsmonitor2017-2021.html>

Skeives levekår i Agder. En kvantitativ og kvalitativ kartlegging. Rapportnr. 2018/10 av Mona Stokke, Kristine Lundhaug, Gjertrud Hammeren, Anette Solberg og Victoria Steinland <https://www.ostforsk.no/publikasjoner/skeives-levekar-i-agder-en-kvantitativ-og-kvalitativ-kartlegging/>

Jentoft, N., Skretteberg Warenius, M.A., Abdallah, R. & Mujkic Litschi, T. (2025) «*Det er nok mye vi trenger å vite*» – rapport om offentlige tjenesters møte med skeive. (Senter for likestilling ved Universitetet i Agder i samarbeid med NORCE) <https://www.uia.no/om-uia/senter-og-nettverk/senter-for-likestilling/aktuelt/%C2%ABdet-er-nok-mye-vi-trenger-a-vite%C2%BB-%E2%80%93-rapport-om-of.html>

Trysnes, I. & Skjølberg, K.H-W. (2024) Strukturell rasisme i Kristiansand kommune. Rapport 2024. Kristiansand kommune og Universitetet i Agder. https://www.kristiansand.kommune.no/contentassets/8a4d633ff1564f8d9fe3120fc77ccabf/13098---rapport---strukturell-rasisme-i-kristiansand-kommune-06.05.24.pdf?_gl=1*bd4hbi*_up*MQ..*_ga*NDcxMTI1ODQyLjE3NDcxMzE5NTQ.*_ga_S7SN856Z4K*czE3NDcxMzE5NTQkbzEkZzAkdDE3NDcxMzE5NTQkajAkbDAkaDA

Proba samfunnsanalyse (2024) *Kartlegging av opplevd diskriminering i Kristiansand kommune*. Rapport 2024-14. Proba samfunnsanalyse. <https://proba.no/wp-content/uploads/2025/02/Proba-rapport-2024-14-Opplevd-diskriminering-i-Kristiansand-kommune.pdf>

Magnussen, M-L., Alasow, M., Haaland, H. & Wallevik, H. (2023) "Realitetsorientering? Kategorisering av kvinner med fluktbakgrunn i Agder". – En studie om hvordan kvinner med flyktningbakgrunn blir kategorisert av velferdsstatens aktører, og hvordan dette kan ha negative konsekvenser. I Vadum, K., Homane Grørdum, K. & Olsen, T. (Red.), *Utenforskap, stigmatisering og fremmedfrykt på Agder: 1860 til i dag*. (s.185-208). Cappelen Damm Akademisk. [file:///C:/Users/AFK10318/Downloads/Kapittel+9+Utenforskap%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/AFK10318/Downloads/Kapittel+9+Utenforskap%20(1).pdf)

Magnussen, M-L. (2020) "*Jeg Er Klar Til Å Bidra*". I Tidsskrift for velferdsforskning.

Vol.23, Utg.1. <https://www.scup.com/doi/10.18261/issn.2464-3076-2020-01-05>

Magnussen, M-L., Repstad, P. & Urstad, S. (2012). *Skepsis til likestilling på Sørlandet - et resultat av religion?* I Tidsskrift for Kjønnsforskning 03/04-2012

<https://www.scup.com/doi/10.18261/ISSN1891-1781-2012-03-04-03>

Magnussen, M-L. (2020). Kjønnede hverdagsliv og likestillingsutfordringer på Agder. Regionale særtrekk og variasjoner i landsdelen. I Johnsen, Berit Eide & Vadum, Kristoffer (Red.), *Grenseløst Agder. Det som skilte og det som bandt.* (s.148-171)

Cappelen Damm Akademisk. <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/handle/11250/3130873>

Haaland, H., Magnussen, M-L. & Wallevik, H. (2021). Ulike måter å «sikre sted»: flyktningers fortellinger om integrering inn i et lokalsamfunn i Sør-Norge. I Gullikstad, Berit; Kristensen, Guro Korsnes & Sætermo, Turid Fånes (Red.), *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn.* Universitetsforlaget.

<https://www.scup.com/doi/10.18261/9788215042961-2021-08>

Ellingsen, D. & Lilleaas, U-B. (2010) *Det gode liv på Sørlandet og tradisjonelle kjønnsroller.* Universitetet i Agder/Senter for likestilling Serie/Rapport nr.153, 2010

<https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/135075/153e.pdf?sequence=1>

AGDER
fylkeskommune

Agder fylkeskommune

Postboks 788, Stoa
NO-4809 Arendal

Besøksadresse Kristiansand:
Tordenskjolds gate 25

Org.nr.: 921 707 134
Bank: 3207.28.74993

Besøksadresse Arendal:
Ragnvald Blakstads vei 1

www.agderfk.no

